

НАСТАВНО – НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду на XV редовној седници одржаној 21. 12. 2017. године изабрало нас је у комисију за оцену и одбрану докторске дисертације „Индустрије окресаног камена у мезолиту Ђердапа“ докторанда Милице Митровић. После увида у пратећу документацију и дисертацију кандидата, слободни смо да Већу поднесемо

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Милица Митровић је на Филозофском факултету Универзитета у Београду дипломирала 2009 године. Између 2011. и 2014. године била је ангажована као сарадник у настави на Одељењу за археологију. У периоду од 2006. до 2014. године. учествовала је у истраживању великог броја палеолитских и мезолитских налазишта у Србији и Црној Гори. Од 2011. године је ангажована као сарадник на пројекту „Културне промене и популациона кретања у раној праисторији централног Балкана“ (бр. 177023) који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја. На стручном усавршавању у Паризу (Лабораторија за праисторију и технологију) боравила је 2014. године. Објавила је неколико радова у научним часописима, тематским монографијама и зборницима радова међународног значаја.

Докторску дисертацију под насловом „Индустрије окресаног камена у мезолиту Ђердапа “ пријавила је 2013. године“. Дисертација се састоји од 265 страна текста са библиографијом, табелама, графиконима и илустративним прилозима.

2. Предмет и циљ дисертације

У дисертација Милице Митровић обрађени су скупови окресаних артефаката са мезолитских налазишта у Ђердапу. Артефакти са већине налазишта су били објављени и раније, али су интерпретирани на традиционални начин, у контексту ранијих

схватања о стратиграфији и хронологији ђердапских налазишта. Након новијих истраживања дошло је до ревизије схватања о стратиграфији и хронологији кључних локалитета, док су тумачења ђердапског мезолита су употпуњена новим сазнањима о начину живота и друштвеним и културним интеракцијама ђердапских заједница са заједницама у окружењу. Из ових разлога, наметнула се потреба да се ђердапске индустрије анализирају на начин који ће омогућити бихевиоралну реконструкцију и реконструкцију друштвених прилика на прелазу из мезолита у неолит на овом подручју.

Почетни циљ рада је био да се на основу анализа материјала са кључних налазишта (Лепенски вир, Власац) стекне бољи увид у факторе који су утицали на технолошке промене и регионалну диференцијацију мезолитских индустрија. Било је планирано да се посебна пажња посвети променама које су наступиле почетком холоцена, у развијеној фази ђердапског мезолита и на прелазу из мезолита у неолит. Осим тога, пошто су мезолит Ђердапа обележиле и крупне промене у економији и систему насељавања ловачко-сакупљачких заједница, било је предвиђено и да се утврди у којој мери се обрасци у материјалној култури могу везати за мобилност заједница, почетак процеса седентаризације, лов, риболов и друге облике снабдевања ресурсима.

Друштвени аспекти технолошких промена требало је да буду размотрени на основу података о технолошким трендовима и разликама у просторној дистрибуцији појединих категорија артефаката. Циљ ових истраживања је био да се утврди повезаност технолошке варијабилности и друштвених појава у мезолиту Ђердапа. Ранија истраживања су указивала на то да се технолошко опадање у раном холоцену може везати за друштвено затварање мезолитских група и да коришћење сировина из удаљенијих лежишта, нарочито тзв. балканског кремена, сведочи о друштвеним контактима за заједницама ван ђердапског подручја.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

У истраживању се пошло од неколико хипотеза:

а) да технолошко опадање у раном мезолиту Ђердапа треба везати за климатске и еколошке промене и промене у економији и насељавању на прелазу из палеолита у мезолит;

- б) да кварцне индустрије и тзв. потрошна (*expedient*) технологија сведоче о седентаризацији мезолитских група;
- в) да појава ламинарне технологије у окресивању, и других образаца видљивих у домену технологије, указује на контакте са неолитским заједицама;
- г) да се у касномезолитским насељима, нове технологије и сировине сматрају престижним и јављају у специјалним контекстима.

Да би се ове хипотезе тестирале, било је предвиђено да се обави детаљна технолошка и просторна анализа окресаних артефаката са Власца и Лепенског вира. Планирано је да се сировине разврстају на основу макроскопских карактеристика и да се резултати размотре у оквиру главних сировинских категорија. Очекивало се да ти подаци омогуће увид у техноекономско понашање заједница, односно у њихову мобилност. Анализа технологије окресивања и техника одбијања требало је да омогући сагледавање индивидуалних и групних активности у самим насељима. Претпостављено је да би компаративно разматрање резултата истраживања технологије, система насељавања и економије мезолитских заједница могло значајно да допринесе разумевању фактора који су утицали на културне, економске и друштвене промене не само у Ђердапу већ и у ширим регионалним оквирима.

4. Кратак опис садржаја дисертације

У уводним поглављима Милица Митровић је прегледно изложила главне циљеве рада на дисертацији и општи оквир проучавања. У њима је представила географију и екологију региона, хронологију ђердапских налазишта и досадашњи рад на проучавању окресаних камених индустрија. Први део рада завршила је прегледом различитих приступа проучавању техноекономског понашања, а нарочито се осврнула на моделе које је искористила у формулисању сопственог приступа у проучавању сложености литичке технологије.

Главни део рада заузимају поглавља у којима су представљени резултати технолошке и просторне анализе артефаката са Лепенског вира и Власца. Анализа материјала из објеката и сигурних контекста илустрована је бројним табелама, графиконима и графичким прилозима а добијени резултати су пружили изузетно значајне информације о технолошкој варијабилности и људским активностима у различитим фазама насељавања Лепенског вира и Власца. На основу анализе

материјала са Лепенског вира закључила је да је у касној фази мезолита на том локалитету дошло до сужавања спектра коришћених сировина, пораста заступљености оруђа и уских сечива и опадања удела биполарних језгара. Значајне импликације произилазе из чињенице да су у најдубљим слојевима локалитета констатовани артефакти од балканског кремена и артефакти окресани техником притиска. Након ових испитивања поставља се питање да ли су ови контексти веродостојни или је пак реч о томе да су ови материјали и технике коришћени од самог почетка, тим пре што су сличне појаве у технологији и избору сировина коришћених за окресивање забележене и на Власцу.

Поређење скупова са ђердапских налазишта обављено је на основу параметара које су ранија истраживања истакла као значајна за испитивање степена мобилности и функције налазишта. Оно је извршено на основу заступљености алатки, односу у количини ловног оружја и домаћих алатки, односу језгара и домаћих алатки и Симпсоновог индекса доминантности. Утврђено је да се у скуповима опредељеним у епипалеолит и рани мезолит јавља већа заступљеност кремена, а у касномезолитским кварцита. На основу разматрања различитих чинилаца дошло се до закључка да је у мезолиту Ђердапа временом дошло до смањења ловних активности и опадања мобилности, о чему између осталог сведочи и појачана радионичка делатност у насељима. За прелазни период (из мезолита у неолит) добијени су помало изненађујући подаци, који указују на краће трајање насеља и сужавање обима активности.

У завршним поглављима, ђердапске индустрије су размотрене у ширем регионалном контексту. И у том испитивању коришћен је Симпсов индекс доминантности. Констатовано је да је индекс висок на налазиштима из раног мезолита, што указује на опадање ловних активности, дужи боравак у насељима и појаву базних логора. Утврђено је, такође, да се артефакти окресани техником притиска не јављају у специјалним контекстима, што не одговара сценарију неолитизације које је предвидео „гранични“ модел. Изнета је претпоставка да у локалним мезолитским заједницама није била изражена друштвена конкуренција и да је учешће у посебним догађајима било доступно свим члановима заједнице. Пропуштена је, међутим, прилика да се анализирани индустрије размотре у ранонеолитском контексту (нарочито када је реч о поређењу са скуповима са оближњих неолитских налазишта), што би било оправдано будући да је анализом био обухваћен и скуп артефаката из неолитског насеља на Лепенском виру.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Дисертација Милице Лопичић несумњиво представља оригиналан допринос познавању мезолитских индустрија од окресаног камена. Полазне претпоставке и хипотезе су проверене на адекватан начин, а добијени резултати су омогућили нов увид у повезаност технолошких и економских промена у мезолиту југоисточне Европе.

6. Закључак

Рад Милице Митровић представља једину синтезу о окресаним каменим индустријама у мезолиту Ђердапа. Размотрени су различити аспекти проучавања ове теме: набавка сировина, концепт окресивања, технике одбијања и повезаност технолошких феномена са појавама у економији и систему насељавања. Добијени резултати су размотрени у дијахроној и регионалној перспективи. Закључци су изведени на основу утврђених чињеница и образложених аргумената, у складу са постављеним циљевима. Због тога сматрамо да су испуњени сви услови за одобрење јавне одбране докторске дисертације Милице Митровић под насловом „Индустрије окресаног камена у мезолиту Ђердапа“.

У Београду 10. 02. 2018. године

Чланови комисије

др Душан Михаиловић, редовни професор (ментор),

Филозофски факултет у Београду

др Бобан Трипковић, доцент

Филозофски факултет у Београду

др Јосип Шарић, виши научни сарадник

Археолошки институт у Београду

др Дубравка Николић, виши научни сарадник

Филозофски факултет у Београду